פרשיות באגרות הראי"ה

שידוכו של הרצי"ה

תמוז תר"פ – אדר תרפ"ב (1920–1922)

14 אגרות

הסיפור, האגרות לפי הסדר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

הסיפור בקצרה

בקיץ תר"פ (1920) יצא הרצי"ה, בנו היחיד של הרב קוק, לשליחות ארוכה באירופה בעניני "דגל ירושלים" (ראו בפרשת "דגל ירושלים"). הוא היה אז כבן שלושים ועדיין לא נשוי. בזמן שהותו בגולה הגיעו לבית הרב קוק בירושלים, וגם אל הבן עצמו, כמה הצעות שידוך: מלונדון, מוורשה, מקאליש ומריגא.

האגרות שבפרשה הן מכתבי האב אל בנו לאורך כשנתיים, מן ההצעה הראשונה ועד החתונה. הן מראות אב שמשתתף בכל לבו, מבקש ידיעות ומזרז, ובכל זאת חוזר שוב ושוב על כך שהבחירה עצמה שייכת לבן: "והבחירה העצמית, הלא רק בך ובנטיית לבבך היא תלויה בעה"י" (כרך ד', אגרת אקט).

האגרות לפי הסדר

כרך ד', אגרת אמו: 1. בתמוז תר"פ, זמן קצר אחרי צאת הבן לדרכו: מלונדון כתב ר' שמעון גליצנשטיין, ידידו ומזכירו של הרב קוק, והציע שידוך עם בתו של ר' בנימין דייכאווסקי, פרנס קהילת "מחזיקי הדת" (ראו בפרשת קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון). הרב קוק אינו משיב בלי הבן.

"כמובן לא נדע מה להשיב מבלעדיך"

כרך ד', אגרת אסז: 2. בראש חודש מרחשון תרפ"א מגיעה הצעה שנייה: הרב ישעיה וינוגרד מציע את נכדתו של הרב יהודה סג"ל, מורה הצדק בוורשה.

"הציע הרב ר' ישעי' ווינאגראד נ"י נכבדות מווארשא, עם נכדתו של הרב ר' יהודה סג"ל נ"י המו"ץ דשם"

> בינתיים הגיעה גם הצעה מן הרב יחזקאל ליבשיץ, רב קאליש.

כרך ד', אגרת אעו: 3. בחנוכה תרפ"א ההורים תמהים שהבן עדיין לא בירר את ההצעות מקאליש ומוורשה. הפרטים שביקשו שם, כנראה בעניני כספים, אינם צריכים לעכב.

"חזק ואמץ וד' יהי' בעזרך"

כרך ד', אגרת אפא: 4. בטבת: כדאי לבוא בדברים עם קאליש, ואם יש מניעה - לנסוע ללונדון. גם ההצעה של דייכאווסקי נראית להם בכללה.

"וע"ד הענין הפרטי עם ה' דייכאווסקי, הננו מוצאים בכללו לישר"

כרך ד', אגרת אפב: 5. בשבט מבקר אצלם מר אהרנסון מלונדון ומוסר שמצד דייכאווסקי מוכנים. אם גם הבן רוצה, שייסע ללונדון. אבל הרב קוק מוסיף מיד שאם לבו של הבן נוטה לענין אחר, ההכרעה שלו.

"זולת אם יש עמך איזה ענין אחר, שיותר לבך קרוב אליו"

כרך ד', אגרת אפה: 6. בסוף שבט: ההורים מתגעגעים, והעבודה בארץ צריכה את הבן. שוב הם כותבים כמה ישמחו אם ייגמר אחד מן העניינים.

"ענייניך הפרטיים הלא מעניינים אותנו הרבה"

כרך ד', אגרת אצ: 7. זו התשובה המרכזית בפרשה. הבן שאל את אביו מה לבחור, והאב משיב שמרחוק אי אפשר לשפוט. כל ארבע ההצעות - דייכאווסקי, הרב מריגא, נכדת הרב סג"ל מוורשה וקאליש - "עומדים לפני הסקירה הראשונה על משקל אחד", ולכן: מה שקרוב לצאת לפועל, ולבו נוטה אליו - "עשה והצלח". ומיד מוסיף: "חפצך ונטייתך הישרה קדושים הם לנו בכל הגבול האפשרי".

"שהגיע הזמן די והותר, שתהי' חזק בהסכמת עצמך"

כרך ד', אגרת אצה: 8. כ"א באדר ב': אחרי שהגיעו מכתבי רב קאליש, ההורים מציעים להקדים את קאליש. לא מפני שהיא עדיפה, אלא מטעם מוסרי: רב קאליש פנה ישירות ובגלוי, והאחרים "באו בדברים בזהירות וע"י אמצעיים". בתוספת לאגרת הרב קוק מוסיף שאל לו לדחות את עניינו הפרטי בשביל שום עבודה כללית, "כי בעה"י גם תיקון מצבך הפרטי הוא בסיס בע"ה להמצב הכללי".

"אבל הנכון להתחשב עם רגשי איש להקדים להציע את דבריו בהתגלות הלב"

כרך ד', אגרת אצז: 9. בניסן חוזר הרב קוק על אותה עצה: להקדים את קאליש.

"להקדים את ענין קאליש, מפני חובת הצדק והמוסר"

כרך ד', אגרת אקט: 10. בסיון תרפ"א, אחרי חודשים בלי מכתב מן הבן: אם יוכל לגמור בקרוב אחד מארבעת העניינים - קאליש, וורשה עם הרב הוטנר, לונדון או ריגא - שיגמור, והבחירה בידו. ואם לא, שלא יתעכב עוד בחוץ לארץ.

"והבחירה העצמית, הלא רק בך ובנטיית לבבך היא תלויה בעה"י"

> הבחירה נפלה על ההצעה מוורשה: חוה לאה, בתו של הרב יהודה לייב הוטנר ונכדתו של הרב יהודה סג"ל.

כרך ד', אגרת אקכד: 11. בכסלו תרפ"ב הרב קוק כותב כבר אל הבן, אל "בחירתך" ואל המחותנים, ושואל מתי תיקבע החתונה ומה עליהם לעשות.

"כתב נא איך ומה החלטתם, מתי חושבים בע"ה לקבע את יום כלולתכם למז"ט"

כרך ד', אגרת אקכו: 12. בטבת: צער על שתיקת הבן, ברכה לזוג, ומשלוח כסף לעזרה בהוצאות.

"וכוס חייכם ימלא בברכת אושר ועושר"

כרך ד', אגרת אקלא: 13. בשבט מגיעה הטלגרמה: החתונה נקבעה לכ"ו בשבט. בבית הכנסת שבבית הרב קוק בירכו את הזוג בשבת. הרב קוק מודה למחותנים, הרב יהודה סג"ל והרב יהודה לייב הוטנר.

"כל קבוצנו פה בביה"כ שלנו בביתינו ברכנוכם יקירנו כולכם"

כרך ד', אגרת אקלג: 14. אחרי החתונה, באדר תרפ"ב: ברכה למחותנים לנישואי "צב"י וחוה לאה", ותקווה שהזוג כבר בדרכו לארץ.

"להיות ענבי הגפן בענבי הגפן"

מה קרה אחר כך

זמן קצר אחר כך עלה הזוג לירושלים, והרצי"ה חזר לעבודתו לצד אביו. כשנסע הרב קוק לאמריקה בתרפ"ד (ראו בפרשת מסע הרבנים לאמריקה (תרפ"ד)), כתב את מכתביו הביתה "לבנו הרצי"ה ואשתו".

גם ההצעות שלא יצאו לפועל לא פגעו בקשרים: כשנישאה בתו של ר' בנימין דייכאווסקי בתרפ"ד, שלח לו הרב קוק ברכה חמה (כרך ד', אגרת אקצט).

מה מלמדת הפרשה

הבחירה בידי הבן. "חפצך ונטייתך הישרה קדושים הם לנו בכל הגבול האפשרי" (כרך ד', אגרת אצ).

להחליט ולא לדחות. "אם יש עיכוב בזה אין כדאי לדחות את השעה" (כרך ד', אגרת אצ).

הגינות כלפי מי שפנה בגלוי. "הנכון להתחשב עם רגשי איש להקדים להציע את דבריו בהתגלות הלב" (כרך ד', אגרת אצה).

הבית הפרטי הוא יסוד לעבודת הכלל. "גם תיקון מצבך הפרטי הוא בסיס בע"ה להמצב הכללי" (כרך ד', אגרת אצה).

נוסח האגרות – עם ביאור

14 האגרות שבפרשה, לפי הסדר, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות:
בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אמו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: תמוז תר"פ - ירושלים **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק מוטרד, וגם בתשובות הלכה למעשה, שמייגעות אותו 'מפני יראת הוראה'. הם חושבים לנסוע לנפוש; ועד רחובות שכר דירה, אבל קטנה. מלונדון הציעו שידוך לבן (בתו של דייכאווסקי) ומבקשים תשובה, ואינם יודעים מה להשיב בלעדיו. האסיפה לא השביעה רצון - קשה לאגד את הכוחות.

עיקרי הדברים

- טרדות ויראת הוראה.
- נופש.
- הצעת שידוך.
- קושי באיגוד הכוחות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה. ירושלם ת"ו[1], יום לחדש תמוז תר"פ[2]

בני יקירי שליט"א[3], עברו הימים הללו בטרדות מרובות מאד, ולא עלה בידי אפילו לקרא את מכתביך היקרים כראוי, וגם בעת הנני מוקף בהטרדות, ומוכרחני להשיב איזה תשובות נחוצות, ומהם למעשה, מה שתמיד הדברים הללו מיגעים אותי מפני יראת הוראה. ותסלח על עיכוב תשובתי גם כעת. הננו מחשבים ע"ד[4] נסיעה לאיזה מקום להנפש, הועד מרחובות [ועד המושבה רחובות] הודיע אמנם ששכרו דירה, שמה, אבל מפני דוחק הדירות, היא כנראה דחוקה, רק שני חדרים ומטבח, ובכ"ז[5] כנראה שדעת אמא תחי'[6]

היא לנסע, איך שיוסכם עדיין לא הוחלט, יתן ד' להצלחה. מלונדון בא מכתב מר"ש[7] גליצנשטיין, מציע נכבדות עם בתו של דייכאווסקי, [ראו (כרך ג', אגרת תשנו)] ומבקש להודיעו תשובה בט"ג[8], כמובן לא נדע מה להשיב מבלעדיך. הענין של האסיפה, לא השביעני עונג, בראותי עד כמה קשה לנו לאגד את הכחות, ובכ"ז ג"א[9] מקוה שיצמח איזה ענין של תועלת מכל המו"מ[10] לימים הבעל"ט[11] בע"ה[12]. כעת אין לפני המכתבים שלך, ולא אוכל לדון כלל על הערותיך. ואתה בכ"ז[13] תענגני בדבריך היקרים בין בתוכנים רעיונים כלליים הנוגעים לעבוה"ק[14] הכוללת בין בענינים של הלכה, וד' יעמידנו בקרן אורה, כי יש תקוה שאור גאולה באמת יחל לצמח רשמים גדולים. הננו רואים גם ביחש לגאולה פנימית רוחנית, אבל עלינו החובה לעבדם ולשכללם.

וד' יתן הטוב, ומבין המצרים, יאיר לנו זוהר אורים, כנפשך היקרה, ונפש אביך מצפה אשרך

אברהם יצחק ה"ק

1. ת"ו - תבנה ותכונן
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

4. ע"ד - על דבר
5. ובכ"ז - ובכל זאת
6. תחי' - תחיה
7. מר"ש - מרבי שמעון
8. בט"ג - בטלגרמה
9. ג"א - גם אני / גם אנו
10. המו"מ - המשא ומתן
11. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
12. בע"ה - בעזרת השם
13. בכ"ז - בכל זאת
14. לעבוה"ק - לעבודת הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אסז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: א' מרחשון תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק שואל כמה זמן יתעכב הרצי"ה בחוץ לארץ. ענייני אספת הנבחרים מטרידים, ו'השאור שבעיסה של הימין' הזיק. הציבור תסס בחגים מפני הפמפלט שהזקנים נתפתו לו, אבל זה רק הרחיב את הדרך. בגלל הסכסוכים על אספת הנבחרים מתקבל יותר הרעיון של 'דגל ירושלים'. הוצע שידוך מוורשה, ואולי כדאי שהרצי"ה יבקר בפולין.

עיקרי הדברים

- אספת הנבחרים.
- הפמפלט.
- 'דגל ירושלים' מתקבל.
- שידוך מוורשה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום א' לחדש מרחשון תרפ"א[2] [א' במרחשוון תרפ"א (1920)]

בני מחמדי [בנו, הרצי"ה, ששהה אז בחוץ לארץ] שליט"א[3] מכתבך היקר מעיוה"כ[4] העבר הגיענו לשמחת לבבינו להתבשר משלומך הטוב, אמנם את צמאוננו לא הרוה כמובן, מפאת קיצורו, והננו מחכים בכל יום לזכות לאור דבריך היקרים באר היטב. מה מעשיך ועד כמה תחשוב להתעכב בחו"ל[5]. ב"ה על החוה"ש[6] אשר עמנו, יחנינו השי"ת[7] ויאזרנו כח עוצם וחיל לעבודת קדשו. באלו הימים נטרדתי הרבה מעניני אסיפת הנבחרים, [אספת הנבחרים הראשונה של יהודי ארץ ישראל, שהתכנסה בתשרי תרפ"א] ועדיין הדברים יגעים, השאור שבעיסה של הימין [הגורמים המעכבים שבחוגי הימין הדתי; הביטוי על פי ברכות יז: "שאור שבעיסה מעכב"] הועיל הרבה לגלגל את המצב, ובכ"ז[8] נקוה לשמו ית'[9] שהכל ישוב לטובה ולאורה ולישועה לבית ישראל הגוי כולו. ימי החגים עברו עלינו ב"ה כשורה, רק שהציבור הי'[10] תוסס מפני הנבלה של הפמפלט, [כתב הפלסתר שהוציאו קנאי ירושלים נגד הרב קוק; ראו (כרך ד', אגרת אסו)] קול השופט של מחרחרי הריב, שהזקנים נתאבקו בהם כ"כ[11].

אבל ת"ל[12] לא פעלה כל השתדלותם, להצר את הצעדים של דרך הקודש שאנו הולכים בה, בתמימות לבב וברעיון טהור, כ"א[13] להרחיבם בע"ה[14]. וחיזוק ואימוץ אנו צריכים, והארת רוח ממקור הברכה, ממעין החי של תחית עם קדוש, על אדמת קדשו, הממלא את כל חדרי נשמתינו אורה וצהלה, עז ונועם חדות אהבתו ועזו לעולמים. מצד הסכסוכים ע"ד[15] אסה"נ[16] [אספת הנבחרים] מתקבלת עכשיו יותר ההערה ע"ד רוממות דגל קדשנו ירושלים, נקוה לד' כי עת לחננה ובא מועד, [על פי תהלים קב, יד] לרומם את הופעת תחית הקודש על הררי קודש, וזהרי אוריהם יאירו כל מחשכי ארץ. אכפיל בקשתי בני יקירי שלא תקמץ בכתיבה, ותבאר באר היטב כל עניניך הכללים והפרטיים, החמריים והרוחניים, ודי יעזרנו ברחמיו ורב חסדיו. הציע הרב ר' ישעי' ווינאגראד נ"י[17] נכבדות מווארשא, עם נכדתו של הרב[18]

ר' יהודה סג"ל[19] נ"י המו"ץ[20] דשם, אם יש אופן להודע מזה אולי הדבר מענין. הריי"ש[21] הנ"ל[22] דרש ע"ד אסיפת הנבחרים. הודעת פרטים, אולי יהי'[23] כדאי שתסור גם לפולניא בשביל ענינינו המקודשים בע"ה, ובעבור שמו, תוה"ק[24]. ארצו, עמו ונחלתו, ינהלנו בדרך ישירה.

והי'[25] זה שלו'[26] וברכת עולמים, כנה"י[27] ונפש אביך מצפה אשרך כה"י[28].

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. מעיוה"כ - מערב יום הכפורים
5. בחו"ל - בחוץ לארץ
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. השי"ת - השם יתברך
8. ובכ"ז - ובכל זאת
9. יתי' - יתברך
10. הי' - היה
11. כ"כ - כל כך
12. ת"ל - תודה לא-ל
13. כ"א - כי אם
14. בע"ה - בעזרת השם
15. ע"ד - על דבר
16. אסה"נ - אסיפת הנבחרים
17. ר' - רבי
18. נ"י - נרו יאיר
19. סג"ל - סגן לויה (כינוי משפחה ללויים)
20. המו"ץ - המורה צדק
21. הריי"ש - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ש (למשל: יעקב + שמואל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. הנ"ל - הנזכר לעיל
23. יהי' - יהיה
24. תוה"ק - תורתנו הקדושה
25. והי' - והיה
26. שלו' - שלום
27. כנה"י - כנפשו היקרה
28. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אעו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: א' דחנוכה תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הם תמהים שהרצי"ה לא בירר את ההצעות מקאליש ומוורשה. דודו הרב (דב בער) חזר לרוגלי ומצא את העיר חרבה; הרב רפפורט שלח לשם אלפיים מרק. החתונה של בן הנציב בבית הכנסת בשבת הייתה מהודרת. על רב שמתנגד ל'יאורות': התנגדות כזאת יונקת לרוב מקטנות ורוגז, ועיקר הדברים 'עומדים למעלה מההכרה, ונסמכים למעין השירה והאמונה העליונה'. מאז נסע ר' משה פרוש עבודת הדגל 'מכונסה בחוגה'. העלייה מתעכבת, אבל 'אור הגאולה ינצח'.

עיקרי הדברים

- הצעות שידוך.
- רוגלי.
- חתונת בן הנציב.
- המתנגד ל'יאורות'.
- עבודת הדגל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום א' דחנוכה תרפ"א[2]

בני מחמדי שליט"א[3] אחרי חכוי רב וצמאון גדול זכנו ד' בדבריך היקרים, שהיו לנו למשיב נפש, ברוך אתה וברוך טעמך. [על פי שמואל א כה, לג] והנה אנחנו מקוים לשמע עוד ממך בקרוב דברים ברורים, דזכרון יעקב איך הם מעשיך, ואם אין אתה סובל מחסור מצד כספים. ומתי בדעתך לשוב בע"ה[4]. והנה שמענו שרש"ג[5] שלנו שב כבר לא"י[6], ויעקב וואלפערט נסע לאפריקא, וזהו סותר את המסופר, שהם עוררוך שתבא ללונדון בשביל עבודתינו הק'[7], מסתמא כוונו שהם יעזרו בזה, ואולי ראוי שעבודתך תביא פירות בע"ה גם בלא נוכחותם, אבל לכתב לך באותו הפרק שהם מתכוננים לנסוע, אינו מובן כ"כ[8]. אנחנו תמהים קצת על אשר לא עלתה בידך להודע ע"ד[9] מו"מ[10] מקליש וע"ד[11] ווארשא, הפרטים שהוא דרש הם מסתמא כמה תהי'[12] הדרשה מצדנו בעניני כספים וכיו"ב[13], שהם דברים בלתי מעכבים, חזק ואמץ ודי יהי'[14] בעזרך. ב"ה קבלנו מכתב מראגלי. [מרגולי (רוגלי), עיירה בלטביה שבה נולד הרב קוק] שדודך הרב וב"ב כבר הם שמה. וכותב שאמנם מצא העיר חרבה, אבל הם שמחים שזכו לבא למקומם, בנימין נשאר בפאלטאווא, [בפולטבה, עיר באוקראינה] ומאמעריקא כותב לי הרב ראפפארט, ששלח לראגלי אלפים מרק.

הננו מוטרדים כעת מחתונתו של בן הנציב בביהכ"נ[15] בשבת העבר היתה תכנית יפה ומהודרת, מסתמא יהי' כתוב הכל בעתונים. ב"ה על החוה"ש[16] אשר עמנו ת"ל[17] להגיענו לימי החנוכה המאירים באור קודש, באור שמן חכמת ישראל, המתרוממת ממעל כל חכמת לב אנוש, ואשרי העם שככה לו, [תהלים קמד, טו] שאור חי עולמים הוא חלקו לעד. נקוה שרשמי הישועה שהחלו להגלות יפיעו באור גדול, ברבבות אלפי נגוהות קודש, וכבוד ד' על עמו יזרח. מתמיה אני, שעל הרב שכתבת שהוא איש נכבד

ומתנגד לידיעות שבאורות, [ומתנגד לרעיונות שבספר "אורות"] על מה הוא סומך את יסודו, התנגדותו לא בארת. אם היו באים אלי דברי הערות בישוב הדעת, אולי הי'[18] כדאי לבאר באופן מבורר את יסודי הדברים, אבל חושש אני שכל יסודה של התמיהה היא בנויה על איזה בסיס של קטנות ושל רוגז הלב, היונקים ע"פ[19] רוב מאיזה עבירות הדעת במושגי הקודש, שכאשר הדברים מסתעפים צריכים הם לבאורים גדולים ורחבים מאד, וזה לפעמים, והפעמים הם ע"פ רוב, מהדברים שהעבודה קשה עלי לבאר את עומק המחשבה בשפה ברורה. ובפרט שאחר כל הבאורים, עקרן של דברים הנם עומדים למעלה מההכרה, ונסמכים למעין השירה והאמונה העליונה, אשר הם הם סוד ישרים, יראי ד' וחושבי שמו בטהרת אמת, ובצפיית ישועה.

נקוה שתשמחנו בדבריך היקרים בין בכלל בין בפרט, פה העבודה ביחש לעניני דגלנו הקדוש כמעט מכונסה כחוגה, מאז נסע הרמ"פ[20] שלפחות הי' משלח את הדברים הנדפסים ועי"ז[21] היה מביא עכ"פ[22] איזה מן תסיסה ממרחק. ועיני לשמים נשואות, שתבא בקרוב בחסדו הגדול לשלו'[23], ודי יחזקך ויאמצך לסדר איזה סדרי חכמת מעשה, בביטוי של מפעלים. קבלתי מכתב מוינה. מחתומים מפולין שדורשים לקשרם עם מר איזנברג, אמנם תשובתו היא שלילית, שבלא כסף מזומן אינם יכולים כעת להתקשר בעבודה, וממקום אחר עדיין לא נודע לי מוצא. לבי הומה מאד, על המעצורים שבעליה לאה"ק[24], אמנם נתחזק בתקוה ואומץ נפש, ר'[25] שמעון גליצנשטיין. הנציב העליון הבריטי. ר' משה פרוש. שסוף כל סוף אור הגאולה ינצח את כל המחשכים, וקרבתי צדקתי לא תרחק' עוד. איני צריך להזכירך לכתב בפרטיות משלום בריאותך, ד' יחזקך ויאמצך, ותהי'[26] בריא ורענן בעז ד' וחדות ישועתו, ונזכה לחדות בשמחה את פניך, בשובך אל הקודש ברב טוב וחסד, כעתירת אביך מצפה אשרך כה"י[27]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. בע"ה - בעזרת השם
5. שרש"ג - שרב שרירא גאון
6. לא"י - לארץ ישראל
7. הק' - הקטן
8. כ"כ - כל כך
9. ע"ד - על דבר
10. מו"מ - משא ומתן
11. וע"ד - ועל דבר
12. תהי' - תהיה
13. וכיו"ב - וכיוצא בזה
14. יהי' - יהיה
15. בביהכ"נ - בבית הכנסת
16. החוה"ש - החיים והשלום
17. ת"ל - תודה לא-ל
18. הי' - היה
19. ע"פ - על פי

20. הרמ"פ - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, פ (למשל: משה + פנחס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
21. ועי"ז - ועל ידי זה
22. עכ"פ - על כל פנים
23. לשלו' - לשלום
24. לאה"ק - לארץ הקודש
25. ר' - רבי
26. ותהי' - ותהיה
27. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אפא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: טבת תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב פינס מבקש פרוגרמה לישיבה, והרב קוק יכול לתת רק קווים כלליים. נערכה אסיפה על איחוד המוסדות בתוך ההסתדרות; ספק אם יצא באופן האידיאלי, ואולי יסתפקו במשרד. 'הדברים המעשיים נפגשים תמיד בהכבדות איך לישרם עם הרעיון הטהור'. כדאי שהרצי"ה ייסע ללונדון ושם יעבוד למען הרעיון. עניין השידוך עם דייכאווסקי נראה ישר. הרב קוק מצטער על 'אגודת ישראל' שעוסקת 'בהפרדה בין אחים'.

עיקרי הדברים

- פרוגרמה לישיבה.
- איחוד המוסדות.
- מעשה ורעיון.
- לונדון ושידוך.
- אגודת ישראל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום לחדש טבת תרפ"א[2]

בני יקירי שליט"א[3] נשמחנו ב"ה במכתבך היקר. אחרי אשר חכינו עליו מאד, ות"ל[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו כרגיל, יחזקנו ויאמצנו צור עולמים בחסדו לתו"ע[6].והנה הייתי צריך לכתב להר"ז[7] פינס [ראו (כרך ד', אגרת אלח)] נ"י[8]

תשובה על שני מכתבים ונתאחרתי, ובאחרון דרש ממני פרוגרם להישיבה, וזהו לי עבודה שמסופקני אם אוכל לסדר במילואה, בכ"ז[9] אראה לרשום בל"נ[10] קוים כלליים עד"ז[11], בע"ה[12]. היתה אצלי אסיפה אמש, ע"ד[13] אחוד רוב המוסדות פעה"ק[14] בתוך הסתדרותנו הקדושה. ואיני יודע אם יוכל הדבר לצאת לפועל ע"פ[15] האידיאליות שאנו מבקשים, ע"כ[16] אולי נסתפק בסידור איזה צורה של משרד להסתדרותנו ביחוד, וכל מוסד שירצה להשתתף בעבודה, נראה באיזה אופן לקבלו. בכלל הדברים המעשיים נפגשים תמיד בהכבדות איך לישרם עם הרעיון הטהור, כשיזכנו השי"ת[17] ותשוב אל הקודש אקוה בע"ה שתוכל לעסוק בזה באופן רצוי.

וע"ד[18] ענינך הפרטים חושב אני שאם תוכל לבא בדברים עם קאליש אולי הי'[19] כדאי, ואם יש מניעות כדאי שתסור ללונדון, שמה תעסוק בהתעוררות רעיונינו הקדוש ויחד עם אוהבינו שמה תרחיב איזה חוג של מפעל. וע"ד הענין הפרטי עם ה' דייכאווסקי, [ראו (כרך ד', אגרת אמו)] הננו מוצאים בכללו לישר. אם מאת ד' תהי'[20] זאת בעזרתו יתי'[21]. צר לי על המהלך של אגו"י[22] שהולכים ועוסקים במגמה של הפרדה בין אחים, ובכ"ז[23] חושב אני שגם מפעולתם תצא תועלת, ולסוף ישימו אל לבם לשמע לעצת יועצי שלו'[24].

כתוב נא בפרטיות וראה נא בכל האפשר להשתדל בעד עניניך הפרטיים לטובה ודי יצליח, ונזכה לחדות בשמחה את פניך בשובך אל הקודש, בשעה טובה ומוצלחת בעז ד' ובישועתו על עמו ונחלתו, כתקות נפש עם ד' הגוי כולו המצפה לתשועתו, ונפש אביך מיחל אשרך צביונך ותפארתך כה"י[25]

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ות"ל - ותודה לא-ל
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. לתו"ע - לתורה ולתעודה
7. להר"ז - ל + הר"ז: הרב רבי שם שמתחיל באות ז (כגון זאב / זלמן / זכריה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. נ"י - נרו יאיר
9. בכ"ז - בכל זאת
10. בל"נ - בלי נדר
11. עד"ז - על דרך זה
12. בע"ה - בעזרת השם
13. ע"ד - על דבר
14. פעה"ק - פה עיר הקודש
15. ע"פ - על פי
16. ע"כ - על כן
17. השי"ת - השם יתברך
18. וע"ד - ועל דבר
19. הי' - היה
20. תהי' - תהיה
21. ית' - יתברך
22. אגו"י - אגודת ישראל
23. ובכ"ז - ובכל זאת
24. שלו' - שלום
25. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אפב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב שבט תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

חסרונו של הרצי"ה מורגש מאוד; שלא יאריך בגולה. רוב המוסדות נכנסים לריכוז תחת ההסתדרות, והשיעורים הקבועים פועלים להארת הרוח. מר אהרנסון מלונדון אמר שמצד דייכאווסקי מוכנים לשידוך, ואם הרצי"ה רוצה - שייסע ללונדון. הרב קוק ישיב לפינס כשיצא קונטרס ההרצאה שקרא לפני חברי המרכז, שיש בו מעין פרוגרמה לישיבה.

עיקרי הדברים

- חסרון הרצי"ה.
- ריכוז המוסדות.
- השידוך בלונדון.
- קונטרס ההרצאה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום י"ב לחדש שבט תרפ"א[2] [1921. האגרת לבנו, הרצי"ה, שישב אז באירופה]

בני יקירי שליט"א[3] נשמח במכתבך ובכרטיסך, ת"ל[4] על שלומך ועל פעולותיך לטובה וב"ה[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו. יחננו ד' בעזרתו לראות בשמחת לב פרי ברכה מכל הגיונינו ומכל שאיפות נפשנו לטובה. הולכים ב"ה ענינינו פה ומתקדמים קמעא קמעא. ומאד מאד כבר מורגש חסרון היותך פה עמנו במקום המעשים המתרכזים, אקוה שלא תמשיך את שהייתך בגולה, ותשוב בע"ה[7] מהרה בקרוב אלינו, לעבוד שכם אחד [על פי צפניה ג, ט] בחבל ד' ונחלת קדשו. [על פי דברים לב, ט] פרטי הדברים מעניני ההסתדרות במעשה, ["דגל ירושלים"] אקוה להודיעך במכתב הכא בע"ה. אמנם דוקא בשביל הקדמה המעשית הי'[8] ראוי שתהי'[9] נוכח, אבל איני יכול לעכב את מה שאפשר לסדר ולארגן. המוסדות פה ברובם נכנסות באיזה ריכוז תחת הסתדרותנו הקדושה. בין שעסקנים מרגישים את המגמה הקדושה שלנו, או לא, הכל לפי הערך של האישים.

אבל סוף כל סוף ההכרזה תבוא לידי הכרה, ותחיית הקודש תהי'[10] בע"ה נשואה על כל שפה ולשון, והרעיון יביא לידי מעשה, והמעשים לידי מחשבה ויצירה, וכן הלאה בע"ה. מרכזנו ב"ה הוא הולך ומשתכלל קמעא קמעא, ג"כ[11] פועלים הם ב"ה השיעורים הקטנים הקבועים שלנו, [ראשיתה של ישיבת "מרכז הרב": חוג לימוד קבוע בבית הרב קוק, שנתפתח לישיבה בשנת תרפ"ד] להארת הרוח ולטהרת הרגש לריכוז יסוד הקודש בתוכן מחשבת התחיה, ההולכת עם כל נבוכיה ומתקדמת, מידי פלא יועץ א-ל גבור [ישעיהו ט, ה] ב"ה. ע"ד[12] ענינך הפרטיים [ההצעה לשידוך עם בת דייכובסקי; ראו (כרך ד', אגרת אמו)] הי' אצלינו מר אהרנסון מלונדון, אמר שמצדו של מר דייכאווסקי [ר' בנימין אריה לייב דייכובסקי, פרנס קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון; על ההצעה לשידוך עם בתו ראו (כרך ד', אגרת אמו)] הם נכונים, ע"כ[13] אם הדבר גם אצלך רצוי, ראוי שתשתדל לסור ללונדון בע"ה, ויה"ר[14] שחפץ ד' יצליח בידיך, ונזכה לראותך במצב המפואר וההגון הראוי לך בעה"י[15], זולת

אם יש עמך איזה ענין אחר, שיותר לבך קרוב אליו, יתן ד' הטוב לטובה ולברכה ברב חסדו. אם יש לך צורך בכסף, תודיע את ההכרח ונשתדל בע"ה להמציא לך, בכל אופן נבקש ממך שתבאר את עניניך בבירור מפורש. להר"ז[16] פינס עדיין לא השיבותי, [ראו (כרך ד', אגרת אפא)] מקוה אני להשיב לו בקרוב כשיצא לאור קונטרס ההרצאה שקראתי לפני חברי המרכז, שיש בה מעין פרוגרמה לישיבה [הרצאתו של הרב קוק על תכנית הישיבה המרכזית, שעמד להדפיסה כקונטרס] בע"ה, פרוגרמה ערוכה ומסויימה קשה לי להעריך. חזק ואמץ מחמדי, וצור ישראל יחזקך בעזרתו ויטהר לבבנו לעבדו באמת, עבודת אמת, עבודת הקודש לשם קדשו ותפארתו, לאור עמו וארץ חמדתו, ולתשועת עולמים לעם ד' אסירי התקוה [על פי זכריה ט, יב] וכמהי ישועה.

דרש נא שלו'[17] לאהובים כולם, לכי'[18] הרה"ח[19] ד"ר[20] אשר שי'[21] [ככל הנראה הרב ד"ר אשר מיכאל כהן, רבה של באזל, מארחו של הרב קוק בשווייץ] וכב"ב[22] היקרים, ובס' גלין למר ר"א קמחי [בסנקט גאלן, לר' אברהם קמחי, ידיד הרב קוק שתמך בו בשנות המלחמה] וכא"ל[23], ולכל ידידנו ודורשי שלומנו, ביחוד המתעניינים בעבודת התחיה במובנה וערכה הקדוש והמתעלה. והנני בזה חותם ברב ברכה ובצפיה ותקוה לאור דבריך וחזות פניך בקודש בשובך לארץ חמדה במהרה ברב טובה.

באמץ וחדות ד' ונועמו, כנפשך היקרה, ונפש אביך המצפה צביונך ותפארתך כל הימים

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ת"ל - תודה לא-ל
5. וב"ה - וברוך השם
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. בע"ה - בעזרת השם
8. הי' - היה
9. שתהי' - שתהיה
10. תהי' - תהיה
11. ג"כ - גם כן
12. ע"ד - על דבר
13. ע"כ - על כן
14. ויה"ר - ויהי רצון
15. בעה"י - בעזרת השם יתברך
16. להר"ז - ל + הר"ז: הרב רבי שם שמתחיל באות ז (כגון זאב / זלמן / זכריה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
17. שלו' - שלום
18. לכ' - לכבוד
19. הרה"ח - הרב החסיד
20. ד"ר - דוקטור
21. שי' - שיחיה
22. וכב"ב - וכל בני ביתו
23. וכא"ל - וכל אשר לו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (כ"ו) שבט תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

היו ימים של טרדות מרובות בגלל סכסוכים בעניין 'ועידת התמיכה' מאמריקה, שהוכנס אליה 'ולא רוחי'. העבודה בירושלים אינה מסודרת וזקוקה לבן. הם היו שמחים אילו יצא לפועל אחד השידוכים (דייכאווסקי או הרב מקאליש). מצורפת תעודה מוועד הצירים.

עיקרי הדברים

- ועידת התמיכה.
- העבודה זקוקה לבן.
- שידוכים.
- תעודה לנסיעה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום כ"ו לחדש שבט תרפ"א[2]

בני יקירי שליט"א[3] ב"ה על החוה"ש[4] אשר עמנו כרגיל, יחננו השי"ת[5] לחדות בשמחה את פניך על אדמת קדשנו ובעה"ק[6] ברב עז ושלו'[7]. ר"ש[8] גליצנשטיין היו ימים של טרדות מרובות מאד, מסכסוכי דברים בענין ועידת התמיכה מאמעריקא, [מחלוקת סביב משלחת סיוע מאמריקה, שחילקה כספים ליישוב] אשר הוכנסתי בזה ולא רוחי, [שנכנסתי לעניין שלא ברצוני] אך עתה נקוה בע"ה[9] שיבא הדבר למצב מפושר. [למצב של פשרה] ממעשיך בפרטיות עדיין אין אנחנו יודעים, כמהים אנו מאד לשובך לשלו'[10] בע"ה, העבודה פה בלתי מסודרה, וסדור ושכלול דרוש הוא מאד בכמה אופנים. ענינך הפרטיים הלא מענינים אותנו הרבה, אם יש אפשרות שיגמר איזה ענין של נכבדות [שידוך (הרצי"ה נשא אשה רק שנים רבות אחר כך)] להצלחה, מהענינים הקרובים אל הלב, כמו עם דייכאווסקי, או עם הרב מקאליש, הי'[11] זה לנו כמובן לקורת רוח, ומשיב נפש, ודי יתן הטוב. הננו מליטים לך את התעודה מועה"צ[12], כפי הנראה תספיק. אם יש חסרון נמרץ ע"ד[13] כספי ההוצאה תודיע ונחפש עצה בע"ה, ואם הדבר נחוץ תודיע טלגרפית.

והנני בזה חותם בברכה ומצפה לרחמי ד' וחסדיו עלינו ועל כל עמו בית ישראל, כנפשך היקרה ונפש אביך המצפה תשועה

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. החוה"ש - החיים והשלום
5. השי"ת - השם יתברך
6. ובעה"ק - ובעיר הקודש
7. ושלו' - ושלום

8. ר"ש - רבי שמעון
9. בע"ה - בעזרת השם
10. לשלו' - לשלום
11. הי' - היה
12. מועה"צ - מוועד הצירים
13. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אצ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אדר שני תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

'הגיע הזמן די והותר שתהיה חזק בהסכמת עצמך'. ההצעות - דייכאווסקי, הרב מריגא, חתן הרב סגל מוורשה, וקאליש - עומדות 'על משקל אחד'. כל עניין שקרוב לצאת לפועל ושלבו נוטה אליו - 'עשה והצלחי'. על הרב מריגא יש לבחון, כי אינו דומה רב בעיר קטנה לרב בעיר גדולה. נטיית הרצי"ה 'קדושה' להם. אישור הרבנות על ידי הנציב.

עיקרי הדברים

- להחליט בעצמו.
- ארבע הצעות.
- בחינת ריגא.
- אישור הרבנות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום ג' לחדש אדר ב' תרפ"א[2]

בני מחמדי שליט"א[3] הגיענו מכתבך היקר, ובמשך הזמן גם מכתב מר"א ריבלין, והנה ע"ד[4] הענינים אי אפשר לנו מרחוק לשפוט, וכבר כתבתי לך יקירי כמה פעמים, שהגיע הזמן די והותר, שתהי'[5] חזק בהסכמת עצמך. וזה הי'[6] נאה גם בהיותך עמנו בקרבת מקום, ומה יש לדבר כעת שעצת ד' היא שתהי' לע"ע[7] במרחק מקום מאתנו, והנה אלה הענינים שהוצעו, הענין של דיכאווסקי, [ראו (כרך ד', אגרת אפב)] ושל הרב מריגא, ושל הרב חתן הר"י[8] סג"ל[9] מווארשא, ושל קאליש, עומדים לפני הסקירה הראשונה על משקל אחד. כמובן שיש צדדים שונים לכל אחד מהם למעליותיו, ולאידך גיסא. וע"כ[10] כל ענין היותר קרוב לצאת אל הפועל בע"ה[11], אם גם נטית לבבך היא לזה, עשה והצלח. והשי"ת[12] יראינו בחסדו ובישועתו ונזכה לראותך בתור אדם המעלה, שפוי מטרדות הזמנים, ומוכן לעסוק בעבודת ד' ותו"ק[13], ובעבודת עם ד' ונחלתו, כחפצנו ושאיפת לבבינו באמת. כפי מה שהציע ר"א ריבלין, הענין מריגא נראה ישר, אותו הלא אנו מכירים, אמנם אינו דומה מי שהי'[14] רב בעיר קטנה, למי שהוא עכשיו רב בעיר גדולה ובעל בעמיו, ע"ז[15] צריך חדירת עין הראויה לבחון, וחושב אני בע"ה שתומת לבבך וטוהר רוחך יחד עם שכלך הישר יספיקו לזה.

מה שצריך לדבר הוא רק באיזה אופן להגיע לריבלין, ואם יש עיכוב בזה אין כדאי לדחות את השעה, ואולי הענין מלונדון הוא יותר קרוב, אע"פ[16] שמ"מ[17] יש הכרעה לבת רב ע"פ[18] נטייתינו. ואולי אין כן הדבר ע"פ נטייתך. כבר דברי אמור, שחפצך ונטייתך הישרה קדושים הם לנו בכל הגבול האפשרי. הלא ידעת מהאישור של הרבנות ע"י[19] הנציב [הנציב העליון הרברט סמואל, שאישר את הרבנות הראשית] נ"י[20].

יתן ד' להצלחה אני מקצר מפני הטרדא הואיל נא לשמחנו בדבריך בפרטיות, וה' יברכך בכל טוב, וירממך ברב עז ושלו'[21] כנה"י[22] ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י[23]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ע"ד - על דבר
5. שתהי' - שתהיה
6. הי' - היה
7. לע"ע - לעת עתה
8. הר"י - הרב ר' יהודה (סג"ל, מוורשה)
9. סג"ל - סגן לויה (כינוי משפחה ללויים)
10. וע"כ - ועל כן
11. בע"ה - בעזרת השם
12. והשי"ת - והשם יתברך
13. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
14. שהי' - שהיה
15. ע"ז - על זה
16. אע"פ - אף על פי
17. שמ"מ - שמכל מקום
18. ע"פ - על פי
19. ע"י - על ידי
20. נ"י - נרו יאיר
21. ושלו' - ושלום
22. כנה"י - כנפשו היקרה
23. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אצה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אדר שני תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

ההצעה מקאליש ראויה להקדים, מצד 'התוכן המוסרי': הרב פנה ראשון ובגלוי, ולא דרך אמצעים. בעניין תעודה על 'הרבנות הראשית' - אף שזה נראה כ'חפץ התגדרות במינוי שאני מתעב', שלח בקשה לד"ר עליאש. בתוספת: על הרצי"ה לנסוע לקאליש קודם; ו'לא תדחה את ההשתדלות במצבך הפרטי בשביל שום עבודה כללית', כי גם תיקון מצבו הפרטי הוא חוליה בעבודת הקודש.

עיקרי הדברים

- הקדמת קאליש.
- תעודה - בלי התגדרות.
- הפרטי חלק מהכללי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. כ"א אד"ש[2] תרפ"א[3]

בני מחמדי שליט"א[4] מכתביך, עם הרצוף שם מכתבי הרב מקאליש שי'[5] הגיענו, וג"כ[6] הדעפעשע, והנה כבר גליתי את דעתי במכתבי העבר שחפצנו הוא שתסכים בדעתך החזקה בע"ה[7] לגמור איזה ענין מהענינים הנכבדים, ואין אנו נוטלים לעצמנו רשות לחות לך דעה על נטיות רוחך הטהור בחייך הפנימיים, ככל האפשרי. אמנם הענין מקאליש לפי הנראה ראוי להיות מוקדם לענינים אחרים. מצד התוכן המוסרי, מפני שהוא פנה בראשונה אלינו בדברים ברורים, מה שא"כ[8] שארי הענינים מריגא מלונדון ומוורשא, שבאו בדברים בזהירות וע"י[9] אמצעיים. כמובן שאין זה גרעון לגבייהו חלילה.

אבל הנכון להתחשב עם רגשי איש להקדים להציע את דבריו בהתגלות הלב. ולא הקפיד ע"י[10] נימוסי ההבל שבדרכי כבוד המדומה, ואם מד' יצא הדבר, יחנינו לברך על המוגמר, בחסדו הגדול, והנה ע"ד[11] תעודה המפרשת את הביטוי של הרבנות הראשית, [ראו (כרך ד', אגרת אפט)] אע"פ[12] שהיא אינה דרישה מוסרית כ"כ[13] מצדי, כמובן שנראה קצת כמין חפץ התגדרות במינוי שאני מתעב זה, בכ"ז[14] שלחתי לידידינו ד"ר[15] עליאש [מרדכי אליאש, עורך דין ועסקן ציבור בירושלים] נ"י[16] פתקא עם הדעפשע שלך, וחושב אני שימלא הדבר, ונשלח לך בע"ה במוקדם האפשרי. - תוכל לשער עד כמה גדלו געגועינו לשובך בעה"י[17], ובפרט שהעבודה המוכרחת להסתדר בעהשי"ת[18] בקרוב, דורשת הרבה שתהי'[19] פה עמנו יחד, וצור ישראל יחזקנו בישועתו ויעודד ויטהר רוחנו לעבודתו האמתית, עבודת קדושתו, עבודת עמו תורתו ונחלתו, בטוהר העיון, וביושר לב, בדרכי שלו'[20] ואמת ואהבה טהורה. קשה לי להאריך כעת, ולבאר את הקוים של מהלך התקוות בע"ה, אשר מידי צור ישראל יאיר לנו מתוך המאפלים המכסים את כל נאות ישראל ואת כל אהלי עם ועם. תל"י[21] על החוה"ש[22] אשר עמנו והשי"ת[23] יזכנו לראות ישועת גבורת ישע ימינו בב"א[24].

אביך מצפה אשרך כה"י[25]

אברהם יצחק ה"ק

נ.ב. ד"ש[26] כל יקירינו בשויץ, מה' קמחי שי' הגיעני מכתב ע"ד ענין ממוני אחד, וכתבתי להרב מקייראה [הרב רפאל אהרן בן שמעון; ראו (כרך ב', אגרת תשכב)] בזה. כשתתקבל התשובה אודיע אי"ה[27] בל"נ[28]. שלו' רב לכל העובדים ברוממות דגל קדשנו, להשלים את אור התחי'[29], ההולכת ובוקעת בחסדי אור ישראל צור עולמים ב"ה. הנ"ל[30] נ.ב. והנה כעת קבלנו את הכרטיס שלך מבאזל. והנני מוצא לנחוץ להעריך שהסכמתנו היא בע"ה, שקודם כל תסע לקאליש אם יהי'[31] לך אפשרות במוקדם היותר אפשרי. מה שתלגרפנו ע"ד לונדון הי'[32] לפני קבלת מכתביך ע"ד קאליש. והשי"ת יגמור בעדנו לטובה, ולמע"ה[33] לא תדחה את ההשתדלות במצבך הפרטי, בשביל שום עבודה כללית, כי בעה"י גם תיקון מצבך הפרטי הוא בסיס בע"ה להמצב הכללי, וחוליא חשובה בכל השלשלת הגדולה של עבודת הקודש אשר בעצת ד' הוטלה עלינו, לעדור בה בלא לב ולב, ולד' הישועה, אביך הנ"ל דר"ש[34] ידידינו הגדולים, ההי"ג[35] ד"ר כהן האב"ד[36] [הרב ד"ר אשר מיכאל (ארתור) כהן, רבה של באזל] שליט"א וכב"ב[37] היקרים שי' באה"ר[38] ונאמנה הנ"ל.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ש - אדר שני
3. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. שי' - שיחיה
6. וג"כ - וגם כן
7. בע"ה - בעזרת השם
8. שא"כ - שאם כן
9. וע"י - ועל ידי
10. ע"י - על ידי
11. ע"ד - על דבר
12. אע"פ - אף על פי
13. כ"כ - כל כך
14. בכ"ז - בכל זאת
15. ד"ר - דוקטור
16. נ"י - נרו יאיר
17. בעה"י - בעזרת השם יתברך
18. בעהשי"ת - בעזרת השם יתברך
19. שתהי' - שתהיה
20. שלו' - שלום
21. תל"י - תודה לא-ל יתברך
22. החוה"ש - החיים והשלום
23. והשי"ת - והשם יתברך
24. בב"א - במהרה בימינו אמן
25. כה"י - כנפשו היפה
26. ד"ש - דרישת שלום
27. אי"ה - אם ירצה השם
28. בל"נ - בלי נדר
29. התחי' - התחיה

30. הנ"ל - הנזכר לעיל
31. יהי' - יהיה
32. הי' - היה
33. ולמע"ה - ולמעלה
34. דר"ש - דורש שלום
35. הה"ג - הרב הגאון
36. האב"ד - האב בית דין
37. וכב"ב - וכל בני ביתו
38. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' ניסן תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק מקווה שהתעודה תספיק לנסיעה, ושהרצי"ה יזדרז לגמור אחד השידוכים, ובראש עניין קאליש, 'מפני חובת הצדק והמוסר'. ברכת חג החירות.

עיקרי הדברים

- התעודה.
- קאליש קודם.
- ברכת פסח.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ד' ניסן תרפ"א[2]

בני מחמדי שליט"א[3], מקוים אנחנו שקבלת את מכתבינו והתעודה, שאנחנו חושבים שתספיק לך לצרכי הנסיעה בע"ה[4]. כמו כן מצפה אני לחסד ד', שיעודדך ויחזק את כל כחותיך להיות מלא כח ד' להזדרז ולגמור בע"ה אחד מעניני הנכבדות המוצעים, ד' יגמור בעדנו לטובה. וכמחשבתנו כן חושבים אנחנו שהיא ג"כ[5] מחשבתך, להקדים את ענין קאליש, מפני חובת הצדק והמוסר, באשר הוא המקדים אותנו בדבריו, ויחוסו הוא פנימי מתוך הלב כמו שכתבתי לך מכבר. הטרדות כה מרובות, השי"ת[6] יחזק ויאמץ חילנו והגות רוחנו ירצה לפעול לטובה לעבודת עמו ונחלתו בכל טוב. יתן ד' ויחדש עלינו ועל כל עמו בית ישראל, את חג חרותנו הבעל"ט[7] לטובה ולברכה, לאורה ולישועה ולגאולה שלמה. ונזכה לחזות באור ד' והדרת כבודו בבית נכון ונשא, בעבודה תמה ושלמה, ובשמחת לב בטהרת רוח ונפש נדיבה, באור ד' והוד עמו ביפעת תפארתו על כל קצוי ארץ.

ונזכה לראות שמחות וגיל מכל יקירנו ומאתך חביבי במהרה בקרוב, ברב עז וחדוה כנפש אביך מצפה אשרך כה"י[8] מברך בחג כשר ושמח ולאוי"ט[9] תתברך בברכות ממקור הברכה צור ישראל חי העולמים ב"ה

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. בע"ה - בעזרת השם
5. ג"כ - גם כן
6. השי"ת - השם יתברך
7. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
8. כה"י - כנפשו היפה
9. ולאוי"ט - ולאורך ימים טובים

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' סיון תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

גלויה מוורשה הייתה 'כזריחת שמש' אחרי חודשים בלי ידיעה. 'הלב הציבורי מלא אומץ פנימי'. הגיע קונטרס הלכה מצבי יהודה רבינוביץ תאומים. בעניין השידוך: אם יכול לגמור אחת מארבע ההצעות (קאליש, וורשה עם הרב הוטנר, לונדון, ריגא) - שיגמור, והבחירה בידו; ואם לא - שלא יתעכב כלל בחוץ לארץ. 'היסוד על הכל בעדך הוא... לגמור ענין פרטי נכבד'.

עיקרי הדברים

- הגלויה מוורשה.
- אומץ ציבורי.
- ארבע הצעות - הבחירה בידו.
- לא להתעכב.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ח' סיון תרפ"א[2]

בני יקירי שליט"א[3] אחרי החכוי הארוך אשר השביע אותנו באחורו מכאובי נפש מרובים ממניעת מכתבך, [הרצי"ה שהה אז בשליחות בפולין ובאירופה] מאז בא לידינו הכרטיס ששלחת מהרכבת, הכתובה בי"ב ניסן. סו"ס[4] ב"ה שאורו עינינו בכרטיסך מווארשא אשר היתה לנו כזריחת שמש ישועה ומרפא ב"ה, אך אמנם לולא עמק צערינו על עיכוב הידיעה ממך, לא היתה ידיעה הקצרה הזאת, אחרי כ"כ[5] זמן, מספיקה כלל לישב את דעתנו, אך בהיותינו כ"כ מדוכאים מעיכוב המכתב ממך, היתה לנו הגלויה הקטנה שלך לאוצר ישועה תלי"ת[6]. והנה כל אשר עבר על עם ד' באי"י[7], בימים האחרונים [פרעות תרפ"א ביפו ובמושבות] הלא תדע מהעתונים, אמנם תקותינו חזקה כי לא יטש ד' את עמו, ויראינו אורות מני אופל. וזהרורי ישועה מתוך המחשכים.

ובכלל הלב הצבורי מלא ג"כ[8] אומץ פנימי, והופעה אדירה של עז קודש מוכרחת באיזה פנים להגלות, באיזה צורה ובאיזה תוכן, זהו דבר שצריכים אנו להאזר חיל מאוזר ישראל בגבורה, [על פי תהלים יח, מ, ומברכות השחר] לכוין את הלבבות ולהפנות את הרעיונות, להמבוקש היותר יסודי בע"ה[9]. ב"ה על החוה"ש[10] אשר עמנו ועם כל יקירינו באה"ק[11]. גם ידיעות קלושות באות מבני משפחתינו שי'[12] מהגולה, דרישות שלו'[13] עתיקות, בתקוה לטובה ולברכה, ומראגלי [מרגולי, עיירת הולדתו של הרב קוק בלטביה] נתקבל מכתב משלומם. ומכתב וקונטרס יפה מאד בהלכה מאלתר שליט"א, הוא צב"י[14] רבינוביץ תאומים בן הרב שליט"א, ועדיין לא מצאה ידי לרשום מפני הטרדא. ואתה יקירי כתוב נא. וגם החלט דבר ברור בע"ה ע"ד[15] ענייך הפרטים. אצלינו הוסכם בעה"י[16], שאם תוכל לגמור בקרוב איזה ענין נכבד מהמדוברים, [הצעות שידוך שעמדו על הפרק] דהיינו מקאליש או מווארשא עם הרב הוטנר, מלונדון או מריגא, אלה ארבעה ענינים אשר אנו יודעים. מובן בשיקול הדעת צריך לקרב את היותר הגון מכל

הצדדים, והבחירה העצמית, הלא רק בך ובנטיית לבבך היא תלויה בעה"י. איך שיהי'[17] אם תוכל לגמור יתן ד' להצלחה ולברכה, תגמור בכ"ט[18]. ונדבר אח"כ[19] ע"ד שובך בקרוב באיזה אופן ובאיזה זמן.

אבל אם ח"ו[20] אין לבך הולך אחר אחד מאלו, או איזה עכוב אחר מה שיהי', אז הננו מבקשים ודורשים ממך בני יקירי שלא תתעכב כלל וכלל בחו"ל[21], ותמהר בעה"י את באך הנה ודי יצליחך, ונקוה כי כל אשר עשית עד כה בעבודתינו הכללית תהי'[22] לנו לחומר לעבד בעה"י[23] תכנית עבודה מסודרת, לשם הענינים הנעלים והכוללים הקשורים כ"כ בלבבינו, בעבודת ד' ועמו, ברוממות דגל הקודש של תחייתנו הלאומית, בנשמת נשמתה מירושלים עה"ק[24] ת"ו[25] ברוחה ועז הדרת קדשה. איני חפץ כעת במכתבי זה לדבר הרבה ע"ד ענינים כלליים, שלא לסבך אותך יותר מדאי בעבודות הכלל, בשעה שלפי דעתינו היסוד על הכל בעדך הוא בראש וראשונה לגמור בע"ה. ענין פרטי נכבד. ודי יצליח.

הנה קבלתי את המכתב מהרב הוטנר נ"י[26] והפתעתי למצא בהיסח הדעת את שורותיך. הודיעני נא בפרטיות, מכל וכל, והי'[27] חזק ואמיץ [ו..ש] חיל למעשה ולפועל, בהחלטת המצב הפרטי שלך, בתכלית בנין בית בעה"י. והודיענו במוקדם. ואם יש צורך בידיעה טלגרפית לא תחשך ממני. ודי יעזרנו ע"ד כבוד שמו וישועתו. הנני כעת מקצר ועולה, וחותם בצפיה לרחמי שמים, כי מאור ישראל וקדושו עדי עד, אור חדש יגיה, ונכשלים יאזרו חיל, ובאור תורה ונר מצוה יגיה אור חדות עולם על כל נאות יעקב וישראל יעשה חיל, וממכון הקודש המקדש וההראל, קול ששון ושמחה ישמע בכל מרחבי תבל, והי' זה שלו' כנה"י[28] ונפש אביך מצפה אשרך ושכלולך בכל טוב סלה, למען ד' ועמו, ולמען נחלתו וכבוד שמו הגדול.

חותם בברכה מהר הקודש מירושלים

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. סו"ס - סוף סוף
5. כ"כ - כל כך
6. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
7. בא"י - בארץ ישראל
8. ג"כ - גם כן
9. בע"ה - בעזרת השם
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. באה"ק - בארץ הקודש
12. שי' - שיחיה
13. שלו' - שלום
14. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
15. ע"ד - על דבר
16. בעה"י - בעזרת השם יתברך

17. שיהי׳ - שיהיה
18. בכ״ט - בכל טוב
19. אח״כ - אחר כך
20. ח״ו - חס ושלום
21. בחו״ל - בחוץ לארץ
22. תהי׳ - תהיה
23. בעה״י - בעזרת השם יתברך
24. עה״ק - עיר הקודש
25. ת״ו - תבנה ותכונן
26. נ״י - נרו יאיר
27. והי׳ - והיה
28. כנה״י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקכד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (כ"ו) כסלו תרפ"ב **נמען:** בנו הרצי"ה, משודכתו ומחותניו

מכתביהם מתאחרים. הם שואלים מתי תיקבע החתונה ומתי יעלו, ומה עליהם לעשות. הרב ריי"ק ווהלגמוט רוצה לנסוע לאנגליה לתעמולה לי'דגל ירושלים', והרב קוק ביקש מהרב פערבער לסדר לו ניירות. מאמריקה הזמינו אותו לנסוע עם הרב חיים עוזר מווילנה, אבל הרב חיים עוזר אינו יכול בחורף, וממילא נדחתה הנסיעה. הרב קוק מזרז את הרצי"ה בענייניו הפרטיים ושואל על לימודיו.

עיקרי הדברים

- מתי החתונה.
- תעמולה באנגליה.
- דחיית הנסיעה לאמריקה.
- זירוז.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] בד"ו[2] חדש כסלו תרפ"ב[3]

בני יקירי שליט"א[4], ובחירתך המלכ"ה[5] [הרצי"ה וארוסתו, שהיו אז באירופה] בעה"י[6] תחי'[7]

לאוי"ט[8] ומחותנינו היקרים שליט"א עברו עלינו זמנים כבר יותר מהרגיל ומכתבם היקר לנו כ"כ[9] מתאחר, כמובן שרויים אנחנו בצער ע"ז[10] ומצפים אנחנו בכל יום לקבל מכם ידיעות משמחות לב מכל אשר עמכם לטובה, ידיעות ברורות ומוחלטות ע"ד[11] כל ענינכם החביבים כ"כ עלינו, וכל מעינינו בם בע"ה[12]. הנה קבלת בודאי את מכתבנו האחרון שכתבתי לך אחרי שעברו עלינו ימי הבהילות, [ככל הנראה הפרעות בירושלים בראש חודש כסלו תרפ"ב] והננו מצפים לחסדי השי"ת[13] שהכל ישוב לטובה ולברכה, לצמיחת ישועה, ולרוממות קרן לעם ד' העומד בנסיונות כ"כ קשים על דרכו בקודש, וצור ישראל יאיר את כל מאפלינו, בחסדו ורחמיו המרובים.

והנה אין אנחנו יודעים מה לחשוב ע"ד איחור דבריכם בשעה שהיו הדברים צריכים להיות מאירים ומשלימים בעה"י, ובצפיתנו נצפה שיביאונו בקרוב דבריכם להודיע לנו כל דבר שורש. כתב נא איך ומה החלטתם, מתי חושבים בע"ה לקבע את יום כלולתכם למז"ט[14]. ומתי הנכם חושבים לעשות את דרככם לעלות אלינו אל הקודש, גם מה הם הדברים שעלינו מכאן לעשות עבורכם לטובתכם, ולכל הנדרש לכם כפי מדת היכולת בעה"י. כמובן שחלק גדול מעבודתנו הכללית היא מתעכבת מצד היותך רחוק רחוק המקום. הרב ריי"ק[15] וומעלהאר כתב שחושב לבא לאנגלי' לעשות תעמולה בעד הרמת דגל קדשנו ירושלים, [תנועת "דגל ירושלים"] רק שחסרים לו רשיונות, וכתבתי מזה להרב פערבער נ"י[16] שיראה להמציא בעדו את הניירות הנדרשים. אם ימלא את בקשתי איני יודע, מצדי הייתי חפץ מאד שאיש ת"ח[17] חשוב שכמותו של הריי"ק[18] הנ"ל[19] יעסוק בעבודתנו הק'[20]. כמדומה שכתבתי לך את הדרישה שדרשו מאמעריקא ע"ד באי שמה יחד עם הגרח"ע[21] מווילנא [הרב חיים עוזר גרודזנסקי, רבה של וילנה] נ"י,

בשביל הטבת מצב העזרה, והנה הגיעני תלגרף ממנו שי'[22] שא"י[23] לסע בימות החרף, ובזה כמובן נדחה גם המחשבה ע"ד מסעי, מה שלא החלטתי בזה דבר ברור גם בלא"ה[24], ודי יתן הטוב, ובעצה טובה מלפניו יתקננו, ברב חסדו.

הנני מזרז וחוזר ומזרז אותך יקירי ע"ד כל ענינך הפרטיים שתשתדל בהם בזריזות וחזקת והיית לאיש ודי יצוה עמך את הברכה בעה"י. כתוב נא לנו בפרטיות, גם מענינך הרוחניים בטח קובע אתה שיעורים הגונים בלמוד. ואולי יחד עם חביבינו הרה"ג[25] המל"ח מחו' שליט"א. הטרדות כידוע לך הם מרובות, והן מתרבות והולכות, ד' יתן כח ואמץ לסדר את הכל באפן היותר טוב לטובת עמו ונחלתו, ולשם ולכבוד לשם קדשו עדי עד, שהוא מגמת כל המפעל כולו מעמקי רוממות עד תחתיות תהומות. הנני כופל את בקשתי ע"ד כתיבתך הפרטית והתכופה לשמחנו ולהרגיענו, ודי יושיענו, וישמחנו בישועתו בבשורות טובות מכם, ומכל יקירנו ומכל עמו בית ישראל כנפשכם היקרה, ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י[26]. אברהם יצחק ה"ק[27] באה"ר[28] אדר"ש[29] מחו' הרבנים הגאונים שליט"א וכל משפחתם היקרה. צמאים אנו לאור דבריהם ביחוד בענינים הנוגעים למצב צאצאינו היקרים.

והנה אנחנו בריחוק מקום, ואתם הבנים בנינו שליט"א עמכם, יתקנכם ד' בעצה טובה מלפניו, ותודיעונו מכל הנדרש להודע.

ובישועת ישע יחינו יזכנו לקבל מהם נחת ועונג לאוי"ט בשמחה ובטוב לב, כנפשם היפה ונפש ידי"ע[30] מחו' דוש"ת[31] באה"ר, הנ"ל

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. בד"ו - דורש פענוח
3. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. המלכ"ה - דורש פענוח
6. בעה"י - בעזרת השם יתברך
7. תחי' - תחיה
8. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
9. כ"כ - כל כך
10. ע"ז - על זה
11. ע"ד - על דבר
12. בע"ה - בעזרת השם
13. השי"ת - השם יתברך
14. למז"ט - למזל טוב
15. ר"י"ק - רבי יעקב / רבי יצחק - שם אדם
16. נ"י - נרו יאיר
17. ת"ח - תלמידי חכמים
18. הר"י"ק - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ק (למשל: יעקב + קלונימוס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
19. הנ"ל - הנזכר לעיל
20. הק' - הקטן
21. הגרח"ע - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ח, ע (למשל: חיים + עזריאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

22. שי' - שיחיה
23. שא"י - שארץ ישראל
24. בלא"ה - בלאו הכי (בלאו הכי, ממילא)
25. הרה"ג - הרב הגאון
26. כה"י - כנפשו היפה
27. ה"ק - הכהן קוק
28. באה"ר - באהבה רבה
29. אדר"ש - אחר דרישת שלום
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקכו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' טבת תרפ"ב **נמען:** בנו הרצי"ה ומשודכתו

הם עגמו על שתיקת הרצי"ה, ונחה דעתם מעט ממכתביו ליפו ולפתח תקוה. ר' משה אהרן מוורשה מסר ידיעות מפורטות. מכתב המחותנים נכתב בין כסא לעשור ואיחר מאוד. מתוכו נודע על עיכובים כספיים, והם שולחים כפי האפשר. העבודה הכללית זקוקה לבן, שרכש ניסיון בגולה. ברכה לחתונה הקרובה.

עיקרי הדברים

- דאגה מהשתיקה.
- ידיעות מוורשה.
- עזרה כספית.
- ברכה לחתונה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ח' לחדש טבת תרפ"ב[2] [ח' בטבת תרפ"ב (1922)]

בני מחמדי ויקירי, [בנו, הרצי"ה, ששהה אז בחוץ לארץ; ארוסתו, חוה לאה הוטנר, בתו של הרב יהודה לייב הוטנר, דיין בוורשה] שליט"א[3],

ובחירתך המלכ"ה[4] היקרה [כלתו של הרצי"ה, חוה לאה הוטנר; ראו (כרך ד', אגרת אקלג)] תחי'[5] לאוי"ט[6], יתן ד' לכם ברכת עולמים מז"ט[7] והצלחה וכל טוב סלה, וכוס חייכם ימלא בברכת אושר ועושר [על פי תהלים כג, ה] ברב אורה וצהלה, עדי עד. בני חביבי, התוכל לשער עד כמה עגמה נפשנו בכל משך הזמן אשר מכתבך נתעכב, ועד כה לא נוכל למצא פשר דבר מה זו שתיקה. אמנם קצת נחה דעתנו אחרי אשר הגיעו לנו ד"ש[8] ע"י[9] מכתבים שכתבת ליקירנו, ביפו ובפ"ת[10], [בני המשפחה ביפו ובפתח תקווה] אבל כאשר תבין לא הרוו את צמאונינו לדעת מכל אשר עמכם, וביחוד הי, לנו לפלא כל עיקר האיחור, כאשר כבר גלינו את דעתנו שתקבעו את הכלולה [החתונה] למז"ט[11] והצלחה, במקום ובזמן הנאות ותבאו בעה"י[12] שניכם יחד להצלחה, במוקדם האפשרי. והרבה חשבנו ע"ד[13] הסיבות הגורמות את העיכוב, ובצפיתנו נצפה שהכל יהי'[14] לטובה ולהצלחה, בחסדי צור עוזנו ב"ה. שבוע העבר בא הישיש ר'[15] משה אהרן בן הרב ר' מרדכי מווארשא, והביא לנו מאתכם ידיעות מפורטות ושמח את לבבנו ההומה לדעת מה עמכם. ואחרי כן ביום ו' עש"ק[16] העבר, הגיענו המכתב ממחותנינו שי'[17], מהרב והרבנית, כתוב בין כסא לעשור, [בין ראש השנה ליום הכיפורים] ומה נתפלאנו ע"ד העיכוב הגדול הזה בשעה שמכתבים כסדרם באים בשני שבועות מהתם להבא.

והנה מתוך המכתב נודע לנו קצת ע"ד עיכובים ממצב החומרי, ואנחנו מצדנו שולחים אנו בזה כפי האפשרות תקבלו להצלחה וששון לבב. ע"ד עבודתנו הכללית, ודאי צריכה היא חיזוק, רוממות דגל הקודש, והארת הקודש שבתחיה הלאומית ההולכת בעצת ד' ופורחת, שהנני מקוה בע"ה[18] שתוסיף תת פריה, כשתשוב אלינו, בע"ה אחרי הידיעות והנסיונות שרכשת לך בהלך נפשות אחינו במדינות

שונות במשך ימי נודד בגולה. ובענין הישיבה בע"ה [הישיבה המרכזית שתכנן הרב קוק בירושלים, היא ישיבת "מרכז הרב"] ודאי עיין משפט כהן עמ' צז'. ["משפט כהן", ספר תשובותיו של הרב קוק בענייני ארץ ישראל] צריכים לעבוד בזריזות, בגבורה ובעז רוח ד', להכרתה של המטרה הקדושה והטהורה, לישועת אור ד' ולתקומת עם קדשו, על נחלת גאון עזו, הקשורה בזה, יחנינו השי"ת[19]. וכאשר הי'[20] זרוענו עד כה, והרבה ממשאת נפשנו עזרנו להגשים לפחות בצורה זעירא, כן יוסיף חסדו לנו לגדל ולרומם את. כל מפעלותינו להגדיל ולהאדירה. ולפאר שמו הגדול, ושם תורתו, וארץ חבלו, ועם סגולתו בעולם, ולאגד לבן של ישראל לקדושת ארץ חמדה ברוח ד' אשר על צאן ידו, עם זו יצר לו להופיע נהרה וחיים עד העולם, על כל מעשיו סלה.

ועתה הנה תקותינו חזקה היא בעה"י שבקרוב תהי'[21] כלולתכם חביבי נפשינו להצלחת עולם, ולברכת דורות ישרים. יהי נועם ד' עליכם, ויפרס עליכם את סוכת שלומו [מתפילת ערבית] וזוהר אור קדשו, ותאושרו בארץ חמדה. וברוכים תהיו בצאתכם ובבואכם, [על פי דברים כח, ו] ואנחנו, כולנו יחד, והורי בחירתך שי' נזכה לשמחכם ברב נחת ושמחה, בחדות נועם ועונג, ונזכה לראותכם בתור המעלה, ובמילוי כל משאלות לבבכם לטובה ולברכה, בכל טוב ואושר, לאורך ימים טובים, וכבוד ד' עליכם יזרח, בסיגול חיים טובים ונעימים, במדות טובות וישרות, ובשמחת צדיקים טהורי לבב, בכל טוב סלה. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, באהבה רבה מעומק לב ונפש.

כנפשכם היקרה, ונפש אביכם מצפה אשרכם המברך אתכם מהר הקודש מירושלים, אשר תעלה על ראש שמחתכם, [על פי תהלים קלז, ו] ונזכה כולנו יחד לשוש אתה משוש בשוב לציון גאולים בשמחת עולם, [על פי ישעיהו לה, י] בב"א[22].

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. המלכ"ה - דורש פענוח
5. תחי' - תחיה
6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. מז"ט - מזל טוב
8. ד"ש - דרישת שלום
9. ע"י - על ידי
10. ובפ"ת - ובפתח תקוה
11. למז"ט - למזל טוב
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. ע"ד - על דבר
14. יהי' - יהיה
15. ר' - רבי
16. עש"ק - ערב שבת קודש
17. שי' - שיחיה
18. בע"ה - בעזרת השם

19. השי"ת - השם יתברך
20. הי' - היה
21. תהי' - תהיה
22. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקלא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב שבט תרפ"ב **נמען:** בנו הרצי"ה, משודכתו ומחותניו

שמחה על קביעת החתונה לכ"ו בשבט. בבית הכנסת שבביתם ברכו אותם בשבת. הממשלה הבטיחה לכתוב לקונסול שלא יהיה עיכוב בתעודות. תודה למחותנים, הרב י"ס (סגל) והרב י"ל הוטנר. לרשיון לר"ד מילשטיין קשה כרגע, בגלל ערך המרק הנמוך. בסוף ברכה מאביו, ר' שלמה זלמן.

עיקרי הדברים

- קביעת החתונה.
- תעודות.
- תודה למחותנים.
- ברכת הסבא.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] כ"ב לחדש שבט תרפ"ב

בני מחמדי ובחירתך המלכ"ה[2] [הרצי"ה וארוסתו, חוה לאה הוטנר, לקראת חתונתם באירופה ועלייתם לארץ] בעה"י[3] שיחיו לאוי"ט[4] ומחותנינו הרבנים הגאונים וכל משפחותיהם היקרות שליט"א[5] בכלל ובפרט, שלו'[6] וברכה ומז"ט[7],

לאוי"ט בכל טוב מה אומר לכם מחמדי על גילת לבבנו בחסדי השי"ת[8] בקבלנו את הט"ג[9] ע"ד[10] קביעות יום כלולתכם למז"ט[11] והצלחה ליום כ"ו ח"ז[12] הבעל"ט[13]. יתן ד' ויהי'[14] יום גדול ממש ממולא בשפעת ברכות עד בלי די. ואנחנו פה ביום ש"ק[15] העבר, כל קבוצנו פה בביה"כ[16] שלנו בביתינו ברכנוכם יקירנו כולכם, וזכרנו את שם יקרכם על ברכת ד' בכוס של ברכה לסימן טוב ומז"ט. יואל ד' וברכות אוהבים טהורי לב יתקיימו בכם עדי עד ונזכה לראות בשמחתכם והצלחתכם בכ"ט[17]. והנה כבר הודענוכם שאי אפשר הי'[18] שהממשלה תודיע מפה בט"ג[19], אבל הבטיחה שכתבה מיד מכתב להקונסול אצלכם שלא יהי'[20] שום עיכוב בעניני התעודות שלכם. ונקוה בעה"י שלא יהי' לכם כל מעצור, ותהי'[21] נסיעתכם לשלו'[22] ולברכה, ונזכה לקבל את פניכם המאירות בשמחת לבב בכל עז וחדוה. לכתב כעת את הגות לבבי על מהלך עבודתנו בקודש אין הזמן מוכשר, נקוה שכשתבאו למז"ט, נסדר אופנים איך לעבוד ולדבר באזני אחינו תמימי דעים וטהורי לב החפצים באור ד' ובטהרת בנין ארץ צבי, וצמיחת קרן ישועה, לגוי קו קו ומבוסה, [ישעיהו יח, ב] אסיר התקוה [על פי זכריה ט, יב] וחסין הישע. את הדברים אשר הם חיים וקיימים עדי עד ביסוד מהלכי החיים אשר לעבודת התחיה הנאמנה בעומק יסודה.

תודתי וברכתי ממקור לב נאמן נתונה לכי'[23] מחו' הגאון הישיש מוהרי"ס[24] שליט"א על דבריו הנחמדים בד"ש[25] אלינו. וכמו כן לכי' מחו' הרב הגאון מוהרי"ל[26] הוטנר [הרב יהודה ליב הוטנר, אבי הכלה] שליט"א, חן חן לכם מחו' היקרים וברכת מז"ט[27] לכם ולכל משפחתכם הכבודה, ליום שמחת צאצאינו

היקרים והאהובים, יתן השי"ת וכולנו יחד נקבל מהם רב נחת וברכה לראותם מאושרים בחיים ומלאים כל טוב ברכת ד' ברוחניות וחומריות. ויעלו מעלה מעלה במעלות הקודש כחפץ לבב כולנו. ע"ד ידידינו ר"ד מילשטיין, לע"ע[28] קשה להשיג רשיון בעד אנשים שאין מה לבאר להממשלה את יסוד פרנסתם, ע"פ[29] ערך הכספים, שאע"פ[30] שעלה קצת, בכ"ז[31] עדיין הוא רחוק מערך הגון, וסכום של מאות אלפים מרקים עד עכשיו כלא הם נחשבים. [המרק הגרמני איבד אז את רוב ערכו באינפלציה שאחרי מלחמת העולם] בכ"ז חושב אני אי"ה[32] לעשות בזה כפי האפשרות, ואולי יותר טוב שיחכה עוד קצת עד שיתן ד' ותעלה הואלוטה לאיזה מדריגה הגונה. [שער המטבע] חוזר אני לראשית דברי מחמדי, לברככם בכל כחי, בכל כונתי, יתן ד' צור ישראל עזרו ומגינו לכם ברכות עדי עד, בריות גופא ונהורא מעליא, ודור ישרים יבורך בכל אור ויפעת עולמים, חזק ואמץ בני מחמדי ואוזר ישראל בגבורה ועוטרו בתפארה, יפארך ויחזקך ויאמצך.

ונזכה לחזות בנועם פניכם מאושרים וצלחים בעלותכם לשלו' אל הקודש בחסדי צור ישענו ב"ה, והי'[33] זה שלו' וברכה באהבה רבה ואהבת עולם כנפשכם היקרה ונפש אביכם מצפה אשרכם [ומחו'] הדבק באהנ"פ[34] באה"ר[35] ונאמנה המצפה לתשועת ד' על עם קדשו סלה.

הק' אברהם יצחק ה"ק

ואנכי מה אוסיף על ברכות אביך מר בני שליט"א, אך אומר אמן וכן יאמר נא השי"ת, ויהי' נא ברכה משולשת יחולו על ראשיכם כנפשכם ונפש א"ז[36] מצפה לישועה, שלמה זלמן הכהן

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. המלכ"ה - דורש פענוח
3. בעה"י - בעזרת השם יתברך
4. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. ומז"ט - ומזל טוב
8. השי"ת - השם יתברך
9. הט"ג - הטלגרמה
10. ע"ד - על דבר
11. למז"ט - למזל טוב
12. ח"ז - חודש זה
13. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
14. ויהי' - ויהיה
15. ש"ק - שבת קודש
16. בביה"כ - בבית הכנסת
17. בכ"ט - בכל טוב
18. הי' - היה
19. בט"ג - בטלגרמה
20. יהי' - יהיה
21. ותהי' - ותהיה
22. לשלו' - לשלום

23. לכ' - לכבוד
24. מוהרי"ס - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ס (למשל: יעקב + סנדר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. בד"ש - בדרישת שלום
26. מוהרי"ל - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ל (למשל: יעקב + לוי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
27. מז"ט - מזל טוב
28. לע"ע - לעת עתה
29. ע"פ - על פי
30. שאע"פ - שאף על פי
31. בכ"ז - בכל זאת
32. אי"ה - אם ירצה השם
33. והי' - והיה
34. באהנ"פ - באהבת נפש
35. באה"ר - באהבה רבה
36. א"ז - אין זה; ב"של א"ז הרב": אבי זקני

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקלג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: אור ליום כ"ז אדר תרפ"ב - ירושלים **נמען:** המחותנים, הרב י"ל הוטנר והרב יהודה סגל

ברכות לחתונת בנו צבי יהודה עם חוה לאה, ותקווה שהזוג כבר בדרכו לארץ. 'ענבי הגפן בענבי הגפן'.

עיקרי הדברים

- ברכת חתונה.
- הזוג בדרכו לארץ.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ירושלים אור ליום כ"ז אדר תרפ"ב[2]

שלו'[3] וברכה, מז"ט[4] ושמחה, חדות קודש, הכשר ויתרון וגילת ורון, לימי חג קדשנו, חהמ"צ[5] הבעל"ט[6] ולברכה לכבוד מחותנינו היקרים, הרב הגאון המפורסם מוהר"י[7] ליב הוטנער [אבי הכלה, חוה לאה, שנישאה לרצי"ה בוורשה בתרפ"ב] שליט"א[8]

וכב"ב[9] היקרים שליט"א, ועטרת תפארת בראשם כבוד האי סבא רבא ויקירא, הרב הגאון הגדול מו"ה[10] יהודא סג"ל[11] [סבה של הכלה, הרב יהודה סגל מוורשה; ראו (כרך ד', אגרת אסז)] שליט"א וכב"ב[12] וכא"ל[13] שליט"א. אחדשה"ט[14] באה"ר[15], ממרחקים הננו שולחים לכם את ברכותינו היוצאות מקרב לבבינו מחותנינו היקרים לשמחת כלולת בנינו היקרים, צב"י[16] וחוה לאה שליט"א. תקותנו היא שכעת כבר הזוג היקר שי'[17] הוא בדרכו דרך הקודש לבא אלינו לארץ חמדתנו היקרה השי"ת[18] ידריכם על מי מנוחות ויביאם אלינו שלמים בכל טוב, ונזכה לראות מהם ומכל צאצאינו היקרים ומכל משפחתנו, ומכל יקירנו כולם, ומכל משפחתם היקרה אשר נפתולי אלקים נפתלנו בעה"י[19] למז"ט[20] ולכט"ס[21], רב נחת, ושמחות וגיל סלה. קבלו נא יקירי לבבינו, את רגשי האהבה הנאמנים, ועומק הידידות של קשר הקודש אשר נתקשרו בחסדי השי"ת משפחותינו היקרות והמיוחסות בישראל ב"ה, והשי"ת[22] יזכור לנו חסדי אבות, ונראה את צאצאינו היקרים מגודלים כנטיעים, דורות ישרים יתברכו בכל טוב, ויהיו לשם ולתהילה ולתפארת בישראל בכל מילי דמיטב, לאוי"ט[23]. מרוב חושי בקרבי, ותגבורת רגשותי להודות לד' חסדו, על ברכתו היקרה בסגולת החן הבת היקרה, אשר ת"ל[24] בפי כל מהוללה, להיות ענבי הגפן בענבי הגפן בעה"י לחברת עולם ברב אושר לבנינו היקר והנחמד שליט"א, הנני חותם את דברי ברבבות תודות, לשם קדשו ב"ה, ותפילה על העתיד, להביאם לשלו'[25] אל הקודש ולראות לאוי"ט באשרם והצלחתם, אנן מהכא, ואתון מהתם, עד אשר נזכה מהרה להועד בהר הקודש בביאת גאולים לציון בקול אומרים הודו לד', כנה"ר[26] ונפש מחו' ידי"ע[27] ודוש"ת[28] באה"ר

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)

3. שלו' - שלום
4. מז"ט - מזל טוב
5. חהמ"צ - חג המצות
6. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
7. מוהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכב"ב - וכל בני ביתו
10. מו"ה - מורנו הרב
11. סג"ל - סגן לויה (כינוי משפחה ללויים)
12. וכב"ב - וכל בני ביתו
13. וכא"ל - וכל אשר לו
14. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. באה"ר - באהבה רבה
16. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
17. שי' - שיחיה
18. השי"ת - השם יתברך
19. בעה"י - בעזרת השם יתברך
20. למז"ט - למזל טוב
21. ולכט"ס - ולכל טוב סלה
22. והשי"ת - והשם יתברך
23. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
24. ת"ל - תודה לא-ל
25. לשלו' - לשלום
26. כנה"ר - כנפשו הרמה
27. ידי"ע - ידידו עוז
28. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו